

บทคัดย่อ

ผู้ที่ร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1713 นั้นมี 3 ประเภทกล่าวคือ ทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสีย และพนักงานอัยการ โดยกฎหมายไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้มีส่วนได้เสีย” เอาไว้ ซึ่งมีเพียงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาตีความเอาไว้ โดยส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้มีส่วนได้เสียนั้นจะต้องเป็นส่วนได้เสียในทรัพย์มรดก แต่ผู้เขียนเห็นว่า ส่วนได้เสียนั้นไม่เฉพาะแต่ในเรื่องทรัพย์สินเท่านั้น เช่น ในบางกรณีที่อาจร้องขอโดยอาศัยฐานะที่เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้ปกครอง หรือในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดก บุคคลประเภทหลังนี้จะเห็นว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์ของเจ้ามรดกโดยตรง แต่เป็นผู้ที่มีหน้าที่บางประการตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องดูแลผู้เยาว์ หรือผู้ที่อยู่ในความปกครองแล้วแต่กรณี หรืออย่างในกรณีสามีภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน แต่หากเป็นบุคคลที่มีความเหมาะสมศาลถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง เพราะแนวคิดในเรื่องการตั้งผู้จัดการมรดกนั้นก็เพื่อให้การจัดการมรดกของผู้ตายให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับให้มีความถูกต้องในบางกรณีจะเอาแต่เพียงเรื่องทรัพย์สินมาพิจารณาถึงความมีส่วนได้เสียจึงอาจไม่ถูกต้อง

ประการต่อมาในเรื่อง ส่วนได้เสียในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1713 ได้กำหนดบุคคลที่มีสิทธิที่จะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกไว้สามประเภท คือทายาท ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ โดยที่กฎหมายมาตราดังกล่าวก็มิได้กำหนดให้บุคคลใดมีสิทธิร้องขอก่อนหลังเอาไว้ แต่ในบางกรณีแม้บุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดกแต่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่อาจร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ เช่น เจ้าหนี้ของเจ้ามรดกที่กองมรดกนั้นมีทายาทอยู่ ซึ่งในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าอาจจะเกิดความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ของเจ้ามรดกในกรณีที่ทายาทไม่ยอมชำระหนี้ของเจ้ามรดก ซึ่งในเรื่องนี้ก็เป็นอย่างที่ผู้เขียนเห็นว่าบุคคลที่จะร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ไม่ว่าจะทายาทหรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียศาลไม่ควรตีความจำกัดจนเกินไป ควรที่จะพิจารณาความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ของกองมรดกกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกองมรดกเป็นกรณี โดยได้ยกตัวอย่างของบุคคลบางประเภท ในบางกรณี เช่น ผู้ที่ทายาททั้งหลายยินยอมพร้อมใจกันให้เป็นผู้จัดการมรดก เป็นเจตนาร่วมกันของทายาทซึ่งผู้เขียนเห็นว่าบุคคลดังกล่าวน่าจะถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยการตีความคำว่าทายาทตามมาตรา 1713 นี้น่าจะรวมถึงผู้ที่ทายาททั้งหลายมอบหมายด้วย แต่ในกรณีเช่นมีทายาทหลายคน แล้วทายาทมีความ

ขัดแย้งกัน เช่นนี้ทนายทนายคนหนึ่งคนใดก็ย่อมที่จะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกเอง กรณีนี้ถือว่าผู้ที่ได้รับมอบหมายจากทนายทนายบางคนนั้นไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอ

ในกรณีที่มรดกตกทอดแก่แผ่นดินจะถือว่าแผ่นดินเป็นผู้มีสิทธิในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้หรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าผู้ที่สามารถร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1713 นั้นมีอยู่ 3 ประเภท แม้ว่าแผ่นดินไม่ใช่ทนายแต่ก็เป็นผู้ที่ได้รับมรดกโดยผลแห่งกฎหมายตามมาตรา 1753 จึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่สามารถร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ ในการแก้ไขปัญหารื่องผู้มีส่วนได้เสียนี้เป็นปัญหาในเรื่องการตีความ และยังคงมีปัญหายังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ เช่น เรื่องแผ่นดิน สามีภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหนี้กองมรดก ผู้ที่ทนายทนายมอบหมายให้ร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ผู้เขียนมีข้อคิดเห็น 2 ประการ ซึ่งอาจนำมาพิจารณาใช้กับปัญหาทั้งหลายตามที่ได้กล่าวมา คือ

1 กำหนดลำดับของผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ชัดเจนว่ามีบุคคลใดบ้างโดยอาจเทียบเคียงจาก Non-Contentious Probate Rule ของประเทศอังกฤษ ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมาตรา 1629 ซึ่งกำหนดลำดับของผู้ที่มีสิทธิรับมรดก ตามความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้ามรดกไว้ก็ได้ โดยเรียงลำดับลงไป หากมีผู้ร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกหลายผู้ที่อยู่ในลำดับสูงกว่าก็มีสิทธิดีกว่า แต่หากว่าผู้ที่อยู่ในลำดับก่อนไม่ร้องขอ อาจกำหนดระยะเวลาให้ร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกไว้ หากไม่ร้องภายในระยะเวลาตามที่กำหนด ผู้ที่อยู่ในลำดับหลังสามารถร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ เห็นว่าน่าจะเป็นเรื่องที่เหมาะสมมากกว่า และเป็นมาตรการที่ทำให้ผู้ที่อยู่ในลำดับต้นๆ โดยอาจเป็นผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมหรือทนายทนาย ไม่ละเลยเพิกเฉยในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกริบเร่งตั้งผู้จัดการมรดกเพื่อเข้ามาจัดการทรัพย์สินมรดกให้สำเร็จลุล่วง อันจะทำให้ลดปัญหาการโต้แย้ง ฟ้องร้องเป็นคดีความอันเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกต่อไป

ข้อดีของการกำหนดลำดับผู้ที่มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกไว้ก็คือ ทำให้เกิดความชัดเจน และลดปัญหาการตีความไปได้อย่างมาก แม้ว่าแนวทางดังกล่าวในการกำหนดลำดับของผู้ที่มีสิทธิร้องขอเป็นวิธีการที่แพร่หลายหลายในระบบ common law เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่นิยมใช้ในระบบกฎหมาย civil law แต่หากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหมาะสมเป็นไปได้ และก่อให้เกิดผลดีในทางปฏิบัติ ก็สามารถนำมาใช้ประยุกต์ได้

2 นอกจากวิธีการกำหนดลำดับของผู้มีส่วนได้้อย่างชัดเจนแล้ว ก็อาจมีอีกวิธี คือ เมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดลำดับไว้ ก็อาจเพราะเห็นว่าผู้ร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกนั้น โดยเฉพาะ ผู้มีส่วนได้เสียนี้ ไม่อาจไปกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวว่าใครบ้างเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสีย โดยให้เป็นหน้าที่ของศาลในการตีความเอง ในการตีความเรื่องผู้มีส่วนได้เสียควรตีความโดยให้โอกาสผู้ที่มีความสัมพันธ์

กับทรัพย์สินของเจ้ามรดกสามารถเข้ามาร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ ส่วนการที่จะตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกหรือไม่นั้นเป็นดุลพินิจของศาล โดยศาลจะไม่ตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดกเลยก็ได้ หากศาลเห็นว่าผู้ร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกไม่มีความเหมาะสม เช่นนี้ผู้เขียนก็เห็นต่อไปว่า หากไม่มีผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นเป็นผู้จัดการมรดกเลย เช่นนี้จะแก้ปัญหอย่างไรเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกนั้น เพราะหากปล่อยไว้ก็จะเกิดผลเสียแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองมรดกนั้นได้ เห็นว่าน่าจะต้องมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาจัดการทำหน้าที่อย่างผู้จัดการมรดกแทน น่าจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายได้ดีที่สุด โดยอาจเป็นกระทรวงการคลังก็ได้

โดยผู้เขียนมีความเห็นไปในวิธีที่ 2 เพราะสามารถแก้ปัญหาได้ดีโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายแต่ก็สามารถใช้กฎหมายให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมได้ และให้สิทธิผู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกทุกฝ่ายเข้ามาร้องขอ ไม่ตัดสิทธิผู้ใด โดยให้ศาลเป็นผู้พิจารณาเองว่าผู้ใดมีความเหมาะสมเป็นกรณี ๆ ไป หากกำหนดแนวทางดังนี้แล้ว ปัญหาเรื่องผู้มีส่วนได้เสียในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกก็必将มีความชัดเจนขึ้น อันจะยังส่งผลให้การจัดการมรดกมีความถูกต้องและเหมาะสมต่อไป